

EBÜ'İ-LEYS es-SEMERKANDÎ

(bk. SEMERKANDÎ, Ebü'İ-Leyis).

EBÜ'İ-MEÂLÎ,**Muhammed b. Ubeydullah**

(أبو العالی محمد بن عبیدالله)

(V./XI. yüzyıl)

Dinler ve mezhepler tarihiyle ilgili en eski Farsça eser olan *Beyânü'l-edyân*'ın müellifi İranlı yazar (bk. BEYÂNÜ'İ-EDYÂN).

EBÜ'İ-MEÂLÎ**NASRULLAH-ı MÜNŞİ**

(bk. NASRULLAH-ı ŞİRÂZÎ).

EBÜ'İ-MEHÂSİN el-FÂSÎ

(أبو المحاسن الفاسی)

Ebü'İ-Mehâsin Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Fihri el-Fâsî (ö. 1013/1604)

Mutasavvıf.

19 Rebülevvel 937'de (10 Kasım 1530) Kasrülkebîr'de (Alcázarquivir) doğdu. Doğum yılı 938 olarak da kaydedilir. Kuzey Afrika fâtihi Ukbe b. Nâfi' el-Fihri'nin soyundan gelen ve Endülüş şehirlerinden Mâleka'nın (Malaga) tanınmış ailelerinden olan Beni'l-Cedd'e mensuptur. Ailesi IX. (XV.) yüzyılın sonlarına doğru Fas'a göç etti ve buraya nisbetle anıldı. Ticaretle uğraşan babası Muhammed b. Yûsuf daha sonra Kasrülkebîr'e yerleşti. İlk tahsilini burada yapan Ebü'İ-Mehâsin, Abdurrahman b. Muhammed el-Habbâz el-Kasrî'den Kur'an, fıkıh ve nahiv okudu. Genç yaşta devrin büyük velîlerinden Şâzeliyye şeyhi Abdurrahman el-Meczûb'a intisap etti. Tahsilini tamamlamak için 960'tan (1553) önce, diğeri 962'de (1555) olmak üzere iki defa Fas'a gitti. Aralarında İbn Celâl et-Tilimsânî, Abdurrahman b. İbrâhim ed-Dükkâlî ve Ahmed el-Mencür'un da bulunduğu birçok hocadan ders aldı. Daha sonra Kasrülkebîr'e döndü ve ders vermeye başladı. Kısa sürede şöhrete kavuştu. Şeyhi Abdurrahman el-Meczûb onu takdir eder ve kendisine "çağrının Gazzâlî'si" derdi. Abdurrahman el-Meczûb vefat edince (Zilhicce 976/Mayıs 1569) Şeyh Abdullah b. Hüseyin el-Megârî onun yerine geçti. Altı ay sonra

Megârî'nin ölümüyle de hilâfet Ebü'İ-Mehâsin'e kaldı.

Ebü'İ-Mehâsin, 986 (1578) yılında Portekizliler'e karşı yapılan meşhur Vâdil-mehâzin Savaşı'na katılarak yararlılıklar gösterdi (Selâvî, V, 80, 82). 988'de (1580) Fas'a göç etti; burada bir cami yaptırdı (1004/1595) ve ez-Zâviyetü'l-Fâsiyye diye anılan zâviyesini kurdu. Bundan bir yıl önce Tıtvân'da müridleri için kurduğu zâviye muhtemelen bu şehirdeki ilk zâviyedir (Muhammed Dâvûd, 1/2, s. 307). Geniş bir mürid ve talebe halkasına sahip olan Ebü'İ-Mehâsin Karaviyyin Medresesi'nde *Ḳütü'l-ḳulûb, İhyâ'ü 'ulûmî'd-dîn, eş-Şerisiyye fi âdâbî's-sülûk* gibi eserleri okuttu (Hasan es-Sâih, s. 374). Talebeleri arasında, daha sonra önemli bir âlim olan oğlu Muhammed el-Arabî başta olmak üzere İbrâhim es-Sayyâd, şeyhi Meczûb'un oğlu Muhammed es-Seb', Ebü'İ-Abbas Ahmed Şakrûn el-Fahhâr, Abdülvehhâb el-Humeydî ve Ebü'İ-Abbas Ahmed b. Abdurrahman et-Tilimsânî et-Ticânî sayılabilir.

Ebü'İ-Mehâsin 18 Rebülevvel 1013 (14 Ağustos 1604) tarihinde Fas'ta vefat etti. Bâbülfütûh semtinde bulunan türbesi meşhur bir ziyaretgâhtır.

Fas bağımsızlık hareketi liderlerinden devlet ve fikir adamı Allâl el-Fâsî'nin (ö. 1974) atalarından olan Ebü'İ-Mehâsin, kaynaklarda tasavvufî hakikat ve işaretler konusunda derin bilgi sahibi, zamanın kutbu ve bininci yılın müceddidi olarak nitelendirilir.

Ebü'İ-Mehâsin el-Fâsî'nin biyografisiyle ilgili birçok eser kaleme alınmış olup oğlu Muhammed el-Arabî el-Fâsî'nin *Mir'âtü'l-meḥâsin min aḥbârî's-Şeyḫ Ebi'l-Meḥâsin*, diğeri oğlu Ahmed b. Yûsuf el-Fâsî'nin *el-Mineḫuş-şafiyye fi'l-esânîdi'l-Yûsufiyye*, torununun oğlu Muhammed Mehdi b. Ahmed b. Ali b. Yûsuf el-Fâsî'nin *el-Cevâhirü's-şafiyye mine'l-meḥâsini'l-Yûsufiyye* ve *Ravzatü'l-meḥâsini'z-zehiyye bi-me'âşirî's-Şeyḫ Ebi'l-Meḥâsini'l-behiyye*, yine torununun oğlu Abdurrahman b. Abdülkâdir b. Ali b. Yûsuf el-Fâsî'nin *İbtihâcü'l-ḳulûb bi-ḫaberî's-Şeyḫ Ebi'l-Meḥâsin ve şeyḫihî'l-Meczûb*, Muhammed b. Tayyib el-Kâdirî'nin *Ferîdetü'd-dürri's-şafi fi vaḫfi'l-cemâli'l-Yûsufi*, Süleyman b. Muhammed el-Hasenî'nin *İnâyetü üli'l-mecd bi-zikri Âli'l-Fâsî İbni'l-Mecd* adlı eserleri bunlar arasında zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA:

Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, IV, 507; Kâdirî, *Neşrü'l-meşânî*, I, 119-120; Selâvî, *Kitâbü'l-İstikşâ*, V, 78, 80, 82, 193; VI, 110; Muhammed Dâvûd, *Târîḫü Tıtvân*, Tıtvân 1379/1959, 1/2, s. 307, 310; 1/3, s. 318, 319, 335; L. Rinn, *Marabouts et Khouan*, Alger 1884, s. 232; Abbas b. İbrâhim, *el-İ'lam*, X, 398-418; İbrâhim Harekât, *el-Mağrib 'abre't-târîḫ*, Dârülbeyzâ 1405/1984, II, 320; a.m.f., *es-Siyâse ve'l-mücteme'a fi'l-'asrî's-Sa'dî*, Dârülbeyzâ 1408/1987, s. 348, 361-363; A. L. de Premare, *Sîdt 'Abd-er-Rahmân el-Mejdûb*, Paris 1985, s. 132-136, 141, 156, 184-189, 193-194, ayrıca bk. İndekis; Hasan es-Sâih, *el-Hadâretü'l-İslâmiyye fi'l-Mağrib*, Dârülbeyzâ 1406/1986, s. 374; E. Lévi-Provençal, "Abu'l-Mahâsin", *El²* (İng.), I, 138-139; Ch. Pellat, "al-Fâsî", *El²* (İng.), *Suppl.*, s. 302-303.

 AHMET ÖZEL
EBÜ'İ-MEHÂSİN el-HÜSEYNÎ

(bk. HÜSEYNÎ, Ebü'İ-Mehâsin).

EBÜ'İ-MEHÂSİN İBN TAĞRİBERDÎ

(bk. İBN TAĞRİBERDÎ).

EBÜ'İ-MU'TEMİR

(bk. SÜLEYMAN b. TARHÂN).

EBÜ'İ-MUZAFFER es-SEM'ÂNÎ

(bk. SEM'ÂNÎ, Ebü'İ-Muzaffer).

EBÜ'İ-MÜEYYED-İ BELHÎ

(أبو المؤید بلخی)

(IV./X. yüzyıl)

İslâmî dönem İran edebiyatının ilk müelliflerinden biri.

Hayatı hakkında bilgi yoktur. Bazı kaynaklardaki (*Târîḫ-i Sîstân*, s. 35; Bel'âmî, s. 40) kayıtlardan IV. (X.) yüzyılın ilk veya ikinci yarısında yaşadığı anlaşılmaktadır.

Eserleri. Ebü'İ-Müeyyed'in eserleri hakkında da kaynaklarda pek az bilgi vardır. Sadece adları günümüze kadar gelebilen bu eserler şunlardır: 1. *Şâhnâme-i Büzürg. Şâhnâme-i Mü'eyyedî* veya *Şâhnâme-i Bü'l-Mü'eyyed* adlarıyla da anılan bu eserinden dolayı Müeyyed-İ Belhî ilk şehname yazarları arasında yer almaktadır. Dakikî'nin manzum şehnamesine kaynaklık eden eserin yalnız küçük bir parçası günümüze kadar gelmiştir. 2. *Acâ'ibü'l-büldân. 'Acâ'ibü'l-ber ve'l-baḫr* adıyla da bilinen eser coğrafya ile ilgilidir. Kara ve denizlerdeki olağan üstü varlık ve olayları anlatan kitap